

Om Strikers og Arbejderkoalitioners Evne til at fremkalde Forhøjelser af Arbejdslønnen.

Pierson: Arbeitseinstellungen und Arbeitslöhne (Zeitschrift für die ges. Staatsw. 1876).

Brentano: Zur Lehre von den Lohnsteigerungen. (Smst.)

Brentano: Das Arbeitsverhältniss gemäss dem heutigen Recht. (Leipzig, 1877)

I vor Tid, Strikernes Tid, maa Spørgsmaalet om hvilken Indflydelse Strikerne eller de Arbejderkoalition, der true med Striker, formaa at øve paa Arbejdslønnen, ubestrideligt have den største Betydning. Kunne et Lands Arbejdere ved Striker, eller Trusler herom, øve ikke blot en øjeblikkelig men en varig Indflydelse paa Fastsættelsen af Lønnen? Er Gjennemsnitslønnen altid saa høj, som den til en given Tid overhovedet kan være, eller opnaas Maximum kun der, hvor Arbejderne slutte sig sammen og true med at nedlægge Arbejdet? Er det under givne økonomiske Forhold muligt at tænke sig flere end én Lønningshøjde? — Dette er vigtige Spørgsmaal. At de ogsaa ere vanskelige Spørgsmaal, ses deraf, at Nationaløkonomien endnu ikke er kommen til nogen Afgjørelse, som har vundet almindelig Tilslutning. Alle ere enige om, at der er visse Grænser, udover hvilke Arbejdslønnen ikke kan stige, og de Fleste ere vel ogsaa enige om, at Strikerne kunne øve nogen — i alt Fald en forbi-

gaaende — Indflydelse; men hertil indskrænker Enigheden sig ogsaa. Af de forskjellige Arbejdsløns-Theorier, der til forskjellige Tider ere blevne udviklede, have nogle vel samlet talrige Tilhængere om sig; men ingen af dem kan glæde sig over at nyde udelt Bifald.

Til Debatten om Arbejdslønnen er der i den nyeste Tid blevet føjet et Par interessante Bidrag. Dr. N. G. Pierson i Amsterdam og Prof. L. Brentano i Breslau have leveret hinanden en Fægtning, som er bleven fulgt med Interesse. Vi skulle i det Følgende meddele Hovedpunkterne af denne Strid, idet vi først give Ordet til Pierson for derefter at høre Brentanos Fremstilling af Sagen.

Dr. Pierson retter et Angreb mod den Fremstilling, Brentano har givet af Spørgsmaalet i Hildebrands «Jahrbücher» *). Pierson mener, at B. urigtigt betragter Spørgsmaalet om Arbejdslønnens Højde som et «Magtspørgsmaal», og kunde ønske, at B. mere tydeligt havde udtalt, om han tror, at Arbejderne ved at slutte sig sammen kunne, gjennem en forandret Fordeling af Samfundsformuen, drive Lønnen i Vejret. Skal Arbejdernes Løn drives i Vejret, maa det være paa Bekostning af enten Jordrenteejerne, eller Kapitalisterne, eller Driftsherrerne. Men er Fordelingen af Samfundsformuen et Magtspørgsmaal mellem Participanterne? Kunne Arbejderne ved Sæmmenslutning trykke enten Jordrenten eller Kapitalrenten eller Driftsherregevinsten ned?

*) Brentano: Die Lehre von den Lohnsteigerungen mit besonderer Rücksicht auf die englischen Volkswirtschaftslehrer (Hildebrands Jahrb. für Nat. u. St. Th. XVI).

1. Jordrenten. I ethvert Land findes der Jorder, hvis Produktionsomkostninger, paa Grund af Jordernes slette Beskaffenhed eller uheldige Beliggenhed, ere saa høje, at den Jordrente, de ere i Stand til at afgive, stærkt nærmer sig Nul. Stiger nu Produktionsomkostningerne, fordi Arbejderne tiltvinge sig højere Løn, uden at Prisen paa Landbrugsprodukter samtidig stiger i samme Grad, kan det ikke længere betale sig at dyrke disse ringe Jorder. Men komme tidligere drevne Jorder nu til at henligge udyrkede, vil Efterspørgselen efter Arbejde tage af, og Lønnen vil atter falde. Den kunstigt i Vejret drevne Løn kan altsaa ikke holde sig, men vil hurtigt falde tilbage til sin tidligere Højde. Arbejdslønnen kan vel stige, naar Efterspørgselen efter Arbejde stiger, eller naar Produktionsomkostningerne paa andre Punkter — f. Ex. ved forbedrede Transportmidler o. s. v. — formindskes; men kunstigt at drive Lønnen i Vejret paa Jordrentens Bekostning lader sig, i Længden, ikke gjøre. — Dette lyder jo ret plausibelt; men vi ville, naar vi senere vende tilbage til dette Punkt, se hvilke Forhold Pierson har overset.

2. Kapitalrenten. I Varernes Produktionsomkostninger indgaar (bortset fra Jordrenten) Arbejdsløns (hvori vi paa dette Sted ville indbefatte Driftsherrens Løn) og Kapitalrente, men i et stærkt varierende Forhold, idet nogle Varer kræve megen Kapital og lidt Arbejde, andre derimod liden Kapital og meget Arbejde, hvoraf følger, at de forskellige Varer ville blive paavirkede paa en ganske forskjellig Maade af Forandringerne i Arbejdslønnen og Kapitalrenten. — Lad os betegne alle Arbejderes og Kapitalisters Totalindkomst med 100, hvoraf 70 Dele falde paa Arbejderne og 30 paa Kapitalisterne.

Tiltvinge Arbejderne sig nu 85, bliver der kun 15 til Kapitalisterne, — for Kapitalisternes Vedkommende et Fald paa 50 pCt., medens Arbejdslønnen dog kun er stegen 20 pCt. Prisen paa forskjellige Grupper Varer vil da (bortset fra Jordrenten) undergaa følgende Forandringer:

Varen X, der kostede 140	hvoraf til Løn: 40	og til Kapital 100					
vil synke til 98	—	—	48	—	—	50	
Varen Y, der kostede 140	—	—	100	—	—	40	
vil fremdeles koste 140	—	—	120	—	—	20	
Varen Z, der kostede 140	—	—	130	—	—	10	
vil stige til 161	—	—	156	—	—	5	

En Stigning af Arbejdslønnen, og dermed følgende Fald i Kapitalrenten, vil altsaa i dette Tilfælde medføre, at Varer af Klassen X falde 30 pCt. i Pris, medens Varer af Klassen Z stige 15 pCt. Ville disse Forandringer nu kunne holde sig i Længden? Kun under Forudsætning af at Forholdet mellem Arbejdernes Tal og Kapitalmængden ogsaa er undergaaet Forandringer. Men Arbejderkoalitioner, der ikke medføre Forandringer i dette Forhold, ville ikke i Længden kunne hævde Varernes Prisforandringer. Thi Prisfaldet for Varerne X vil bevirke en forøget Efterspørgsel efter Kapital, og da der ikke er større Mængder heraf tilstede, vil Kapitalrenten vinde op til sit tidligere Standpunkt. Samtidigt vil Efterspørgselen efter de nu fordyrede Varer Z, hvoraf Arbejdslønnen udgjør den største Del af Produktionsomkostningerne, tage af, og da Arbejderne ere ligesaa talrige som før, ville de alle kun finde Beskjæftigelse, naar Lønnen er trykket ned til sit oprindelige Punkt. Efterspørgsel og Udbud af

Kapital og Arbejde ville kun komme i Ligevægt*), naar den tidligere Status vender tilbage. Udlandets Konkurrence vil gjøre det endnu vanskeligere at fastholde de kunstigt frembragte Forandringer.

3. Driftsherregevinsten. Cairnes har ved dette Punkt fremhævet, at jo mere Arbejderne indlade sig paa Striker, des mere Risiko vil der være forbundet med ethvert Foretagende, og Driftsherrerne ville blive nødt til i deres Budget at optage Posten: «mulige Tab ved Striker». Resultatet vil da, mener Pierson, blive, at den idelige Truen med Striker snarest vil føre til en Forhøjelse af, hvad Driftsherren fordrer for sin Ulejlighed og Risiko. I det Hele betragter Pierson Driftsherregevinsten som analog med Jordrenten: ligesaa umuligt det er for Arbejderen at tiltvinge sig højere Løn paa Jordrenteejernes Bekostning, ligesaa lidet Haab kunne de have om ved Koalitioner kunstigt at fradrage Driftsherrerne Noget.

Pierson kommer saaledes til det Resultat, at der under givne Samfundsforhold kun er en eneste Arbejds-lønningssats tænkelig, nemlig den ved hvilken der er Ligevægt mellem Udbud og Efterspørgsel efter Arbejds-kraft. Enhver kunstig Stigning vil ikke kunne holde sig, da Efterspørgselen vil tage af, indtil man er bragt tilbage til det gamle Punkt. Striker ville i Længden hverken kunne beskære Jordrenten, Kapitalrenten eller Driftsherregevinsten, og Arbejderne svæve altsaa i Vildfarelse, naar de af dem vente en almindelig Lønningsforhøjelse. Strikerne kunne derimod bringe Forstyrrelse i de øko-

*) Stuart Mills Ligevægtsteori; Princ. of pol. ec. B. III, ch. II, § 4—5.

nomiske Forhold, og ere derfor til Skade ikke mindst for selve Arbejderne. Paa den anden Side kunne Striker dog undertiden hjælpe med til at udjævne Uligheder i Lønningerne, og hvor Konjunkturerne stille sig saaledes, at en Lønningsforhøjelse er eller snart vil blive mulig, kunne Arbejderkoalitioner hjælpe med til at fremskynde den, ligesom de ogsaa undertiden kunne spore Driftsherrerne frem til Indførelsen af industrielle Forbedringer, der komme hele Samfundet til Gode.

Saavidt Pierson. Vi skulle nu høre, hvad Modparten har at bemærke.

Brentano er af den Mening, at Arbejderkoalitioner meget vel formaa at drive Arbejdslønnen i Vejret. Han benægter, at der til de Lønningsforbedringer, som nogle Arbejdere tiltvinge sig, nødvendigvis skulde svare Lønningsnedgang for andre Arbejdere, og hævder, at Arbejderforeningerne kunne virkeliggjøre en varig Forbedring af den samlede Arbejderklasses Kaar. Til Grund for den modsatte Opfattelse ligger, mener han, Lønningsfondslæren, — en Lære, der er gal, baade fordi der ikke eksisterer et Fond, som kunde betragtes som «Lønningsfond», og fordi Forudsætningen, at Lønnen udredes af Driftsherrerne (i Stedet for af Konsumenterne), ikke holder Stik, hvad allerede Herrmann har paavist. Antagelsen af et Lønningsfond vilde ganske vist paa en nem Maade bringe os ud over Spørgsmaalets Vanskeligheder; men der eksisterer nu ikke noget Fond, hvis Højde skulde drage bestemte Grænser for Arbejdslønnen. Spørgsmaalet om Arbejdslønnen er ikke noget simpelt men et meget indviklet Spørgsmaal, der maa underkastes en

mere alsidig Prøvelse end den, Lønningsfondsmændene pleje at indlade sig paa.

Saasnart — udvikler Brentano — Lønnen stiger i en Industriegren paa Grund af Arbejderkoalitioner, søge Driftsherrerne ved en Forhøjelse af Varepriserne at holde sig skadesløse. Nu skjelne mange Theoretikere imellem om Lønningsforhøjelsen har fundet Sted i alle eller kun i nogle Industriegrene. Fandt Lønningsforhøjelsen Sted i alle Industriegrene, og i alle paa samme Tid og i samme Grad, saa vilde, lærer man, Driftsherregevinsten nødvendigvis falde: — Arbejdsgiverne kunne jo ikke holde sig skadesløse ved en almindelig Prisforhøjelse, thi en saadan er umulig, naar der ikke bliver udgivet flere Penge, Noget en Lønningsforhøjelse ikke bevirker. Men denne Lære er ikke rigtig: en almindelig Stigen af Lønnen vilde tværtimod have samme Virkninger som en Stigning af Lønnen i enkelte Industriegrene. I de Industrier, der have et vist Monopol, og hvis Varer tilfredsstille de første Livsfornødenheder, vil Lønningsforhøjelsen blive væltet over paa Priserne. Efterspørgselen efter de mere uundværlige Forbrugsgjenstande vil voxe, fordi de højere lønnede Arbejdere nu ere satte i Stand til at købe dem, og denne Efterspørgsel vil da skaffe de Arbejdere Beskæftigelse, der tidligere producerede de Varer, hvor Efterspørgselen nu er tagen af. Men forøvrigt er hele dette Spørgsmaal praktisk irrelevant, da en samtidig og lige Lønningsstigning over hele Industrien i Virkeligheden ikke er tænkelig.

Vi vende os derfor til Lønningsstigninger i enkelte Industriegrene. Her er flere Tilfælde mulige.

Det ugunstigste Tilfælde er det, at den udenlandske Konkurrence ikke tillader nogen Forhøjelse af Vareprisen.

Lad os antage, at de engelske Forpagtere søgte at holde sig skadesløse ved en Forhøjelse af Kornpriserne for de større Produktionsomkostninger, de forbundne Landarbejdere have paatvunget dem. Vilde et saadant Forsøg lykkes? Ganske vist ikke. De engelske Kornkonsumenters Efterspørgsel vilde vende sig til de billigere udenlandske Kornproducenter, Kornprisen vilde forblive uforandret; som en Følge deraf vilde de sletteste hidtil dyrkede engelske Jorder ikke mere blive drevne, da deres Udbytte nu ikke vilde dække Produktionsomkostningerne, og ogsaa de bedre Jorder vilde paa Grund af de stegne Produktionsomkostninger nu afgive et mindre Nettoudbytte end tidligere; Jordrenten vilde altsaa synke for alle engelske Jorder, og Arbejdslønnen vilde være stegen paa Jordrentens Bekostning. Rigtignok vil ogsaa Efterspørgselen efter Landarbejdere synke, naar der drives færre Jorder. Men forudsat at Landarbejderne vægre sig ved at arbejde til lavere Løn, fordi deres Løvefod nu er større, saa maa en Del af dem enten udvandre eller vende sig til andre Industrigrene, og disse to Midler ville kunne bruges, uden at andre Arbejders Løn derved vil blive trykket. Thi produceres der mindre Korn i England, saa maa der indføres mere fremmed Korn til England; i Udlandet opstaar der altsaa en tilsvarende større Efterspørgsel efter Landarbejdere, og naar de engelske Landarbejdere udvandre, saa finde de en til deres Udbud svarende større Efterspørgsel efter Arbejde. Udvandre de derimod ikke, men vende de sig til Kulindustrien, Bomuldsindustrien eller andre Erhvervsgrene, saa finde de ogsaa dør en til deres Udbud svarende større Trang til Arbejdskraft; thi jo mere Korn der som en Følge af Landarbejdernes Lønningsforbedring indføres

til England, des større bliver Efterspørgselen efter andre Produkter af den engelske Industri, for ved deres Udførsel at betale Merindførselen af Korn. Andre engelske Industrigrene forlange altsaa i en tilsvarende Grad flere Arbejdskræfter. Og fortrænge disse i større Mængde producerede Udførselsartikler fremmede Produkter fra deres tidligere Marked, og miste de fremmede Arbejdere, der tidligere tilvirkede dem, derved deres Plads, saa opstaaar der jo netop i deres Hjem større Efterspørgsel efter Landarbejdere for at producere det Korn, der sendes til England som Bytte for de engelske Fabrikata. De engelske Landarbejders Lønningsforbedring vilde saaledes i dette Tilfælde ikke have formindsket en eneste anden Arbejders Løn. Lønningsstigningen vilde kun have samme Virkning som Afskaffelsen af de engelske Kornlove: en Formindskelse af de engelske Landejendomsbesidderes Jordrente. Paa de engelske Landejendomsbesidderes Bekostning vilde Landarbejdernes Løn altsaa være stegen.

Ganske de samme Virkninger ville vise sig, naar vi i Stedet for Kornproduktionen sætte Produktionen af andre Varer, der ikke kunne taale nogen Prisforhøjelse, uden at de indenlandske Producenter maa tabe Markedet til Udlandet. I alle saadanne Industrier virker en Lønningsforhøjelse som Afskaffelsen af en Beskyttelsestold: Indførselen af fremmede Produkter træder i Stedet for Forbruget af hjemlige Frembringelser; de indenlandske Kapitaler og Arbejdskræfter vende sig til andre Erhvervs-grene, og netop Indførselen af fremmede Produkter fremkalder i Længden en større Efterspørgsel efter Produkter af andre indenlandske Erhvervs-grene. Men naar Beskyttelsestolden fordømmes som en uretfærdig Beskatning af

det hele Folk til Fordel for en Industri, der kun kunstigt kan friste sit Liv, vilde det saa ikke være en Forsyndelse mod Cobdens og Brights Tankegang, naar man, i nogle faa Driftsherrers Interesse, vilde forsvare den lave Løns Beskyttelsestold paa den fattigste Befolkningsklasses Bekostning? En Industri, der kun ved Hjælp af lav Løn kan holde sig ligeoverfor den udenlandske Konkurrence, er ligesaa vel viet til Undergangen som en Industri, der kun ved Hjælp af Beskyttelsestold kan friste et kummerligt Liv. Høj Løn virker her gunstigt, idet den ligesom Handelsfriheden tvinger Kapitalen til at vende sig til de Industrier, der ere mest begunstigede af Landets Forhold.

I alle Tilfælde, hvor den udenlandske Konkurrence ikke tillader at vælte de af Lønningsstigningen fremkaldte større Produktionsomkostninger over paa Konsumenterne ved Hjælp af en Forhøjelse af Vareprisen, vil altsaa Driftsherrens Gevinst nærmest synke. Det vil dog kun forbigaaende være Tilfældet. I Landbruget vælter Driftsherrekapitalen Tabet over paa Jordrenten. I andre Fag trækker Driftsherrekapitalen sig ganske eller tildels tilbage, for at søge Anvendelse i andre Industriegrene, der endnu afkaste den sædvanlige Gevinst. Kun da vil Gevinsten vedblivende bære de større Omkostninger, naar den Industri, hvor Lønningsforhøjelsen fandt Sted, drives efter saa stor en Maalestok, at der deri trods en lavere Procentsats kan realiseres en større Gevinst end i andre Industrier med en høj Procentsats, saa at altsaa en stor Kapitalist hellere fortsætter Virksomheden i den fremfor at tage fat paa en anden Forretning, hvor Gevinstfoden vel er højere, men hvor han ogsaa maa savne Lejligheden til at gjøre en saa stor Kapital frugtbar.

Langt talrigere ere imidlertid de Industrier, der ikke

ere udsatte for en saa truende Konkurrence fra Udlandets Side, at de overhovedet ikke kunne taale nogen Prisforhøjelse paa deres Varer. Herhen høre for det Første de Forretninger, der have et Slags lokalt Monopol, Forretninger, der maa drives i Kundernes Nærhed, saasom Bager- og Slagterforretningen, Bygningsindustrien, i en overvejende Grad Skræderindustrien, i en noget mindre Skomageriet, og navnlig saadanne Forretninger, der væsentlig bestaa i Tjenesteydelser, saasom Skorstensfejerarbejde, Reparationsarbejde, Smedearbejde osv. osv. Tiltvinge Arbejderne sig her en Lønningsforhøjelse, vil det være muligt for Arbejdsherrerne at sætte Varepriserne i Vejret og saaledes lade Konsumenterne betale Lønningsforhøjelsen. Disse Virksomheders Produkter gaa saa meget med til Tilfredsstillelsen af de vigtigste Livsfornødenheder, at Konsumenterne hellere ville betale lidt højere Priser end give Afkald paa dem. -- En lignende Afvæltning af de ved Lønningsstigningen bevirkede større Produktionsomkostninger vil være mulig for Driftsherrerne i de Industrier, der vel ere udsatte for andre Landsdeles Konkurrence, men som dog have en betydelig Overvægt over Udlandets Industri. Næsten ethvert Land besidder fremfor de fleste andre et Fortrin, der særlig letter det Produktionen af en eller anden Vare. I saadanne Industrier kunne Driftsherrerne holde sig skadeløse for Lønningsforhøjelser ved Prisforhøjelser, forsaavidt disse ikke ere saa store, at de indenlandske Priser naa de udenlandskes Højde.

Nu gjøres der rigtignok forskellige Indvendinger imod den Paastand, at Arbejderkoalitioner formaa at hæve den samlede Arbejderklassens Løn. Thornton indvender saaledes i sin «On labour», at de Indkomster, for hvilke

Konsumenterne kunne købe Varer, ere bestemt begrænsede: Stiger som en Følge af en Lønningsforhøjelse Prisen paa nogle Varer, saa beholde Konsumenterne færre Penge tilovers, for hvilke de kunne købe andre Varer, og saa bliver der ogsaa mindre til Lønning af de Arbejdere, der tilvirke disse andre Varer; det Beløb, hvormed Koalitionsarbejdernes Løn er bleven forhøjet, maa altsaa trækkes fra de andre Arbejders Løn, og det er følgelig umuligt ved Hjælp af Koalitioner at bringe Arbejdernes Gjennemsnitsløn i Vejret. — Nu er det naturligvis rigtigt nok, at jo mere en Konsument maa betale for en Art Vare, des mindre beholder han tilovers for alle andre Varer; men aldeles urigtigt er det heraf at slutte, at som en Følge af en ved Lønningsstigning fremkaldt Forhøjelse i visse Varers Pris maa der indtræde en Aftagen af Totalefterspørgselen efter andre Varer. Naar A har en Indkomst paa 300 og deraf maa betale B 100 for dennes Varer, saa beholder han 200, hvormed han kan betale C og D. Sætter nu B Prisen i Vejret, saa at A for samme Varemængde som tidligere nu maa betale 150, saa kan han kun købe for 150 hos C og D. Men i Stedet for Efterspørgselen efter C's og D's Varer træder B's med 50 stegne Efterspørgsel. Totalefterspørgselens Størrelse er altsaa forbleven ganske uforandret. Prisstigningen har kun haft en Forandring i Efterspørgeres Person til Følge. I Overensstemmelse med denne Forandring forandrer Arten af de efterspurgte og tilvirkede Produkter sig ogsaa. I Stedet for de Riges Luxusgjenstande efterspørges og tilvirkes som en Følge af Lønningsstigningen Arbejderartikler. Udbyttet af de i Luxusindustrien nedlagte Kapitaler falder, Udbyttet af de i Produktionen af Arbejderartikler nedlagte Kapitaler stiger. Og da Kapitalen

slet ikke har nogen særlig Forkjærlighed for at producere Dette eller Hiint men kun søger den størst mulige Gevinst, gaar den fra den ene Produktion over i den anden. Bankierens Portefølje fyldes i Stedet for med Silkevexler med Kvæg-, Bomulds- og Lædervexler. Produktionen af Arbejderartikler efterspørger nu større Arbejdskraft, Arbejdslønnen stiger her, og Arbejderne i Luxusindustrien gaa over til Produktionen af Arbejderartikler. Til den Lønningsstigning, Koalitionsarbejderne have tiltvunget sig, vil der altsaa ikke svare nogen Lønningsnedgang i andre Fag; derimod vil den medføre et Tab for Forbrugerne af de fordyrede Varer; Efterspørgerne ville tildels blive andre Personer, og Produktionens Art vil forandres. Men Totalefterspørgselen efter Varer bliver kvantitativt uforandret. For Totalproduktionen betyder Forandringen ikke Andet, end at der i Stedet for Kniplinger, for Exempel, vil blive efterspurgt Bomuldstøj o. Lgn. Og denne Forandring vil medføre en større Sikkerhed; thi Produktionen af Varer, der regelmæssigt efterspørges af Befolkningens store Mængde, er udsat for færre Kriser end Produktionen af Luxusartikler. En højere Arbejdsløn vil ikke blot være i Arbejdernes Interesse, men vil ogsaa garantere Fabrikanterne sikrere Produktionsforhold. — Naar Pierson her skjelner imellem, om der til Varernes Produktion gaar meget Arbejde og liden Kapital eller omvendt, saa har denne Distinktion her ingen Betydning; thi Konsumenterne ville ikke gaa fra Varegruppen Z til Varegruppen X, blot fordi Forholdet mellem Kapital og Arbejde dèr er et andet; det er ikke efter dette Forhold, at Konsumenternes Efterspørgsel retter sig.

Man indvender endvidere meget hyppigt, at Arbejderens Fordel ved Lønningsforhøjelsen vil blive illu-

sorisk, da Prisen paa uundværlige Artikler vil stige i en tilsvarende Grad: Arbejderne faa nok flere Penge; men da Varepriserne stige, maa de som Konsumenter betale saa meget mere, som de have faaet, og Fordelen er altsaa lig Nul. Men denne Indvending vilde kun have Betydning, naar ikke Andre end Arbejdere købte de fordyrede Fornødenhedsartikler. Men Arbejdsgivere, Kapitalister, Embedsmænd og Ejendomsbesiddere maa jo ogsaa betale de højere Priser paa Varerne. Driftsherregvinsten, Kapitalrenten, Embedsgagen og Jordrenten betale med til Arbejdernes højere Løn, og Alt hvad der af disse Indkomster betales mere end tidligere, er ren Gevinst for Arbejderen. Man bemærke kun, at Driftsherrernes, Kapitalisternes, Embedsmændenes og Grundejendomsbesidernes reelle Indkomst (Sacheinkommen) bliver mindre ved Lønningsstigningen, og at det, — da denne Realindkomst bliver mindre, medens Nationens Totalindkomst bliver uforandret —, nødvendigvis maa være Arbejdernes Realindkomst der voxer. — Allerede A. Smith (*Wealth of Nations* I, 10,2) har belyst den her berørte Indvending.

Man vil maaske endelig indvende, at Konsumenterne, i Stedet for paa Grund af de stegne Priser at indskrænke deres Luxusforbrug, ville bestride disse stegne Priser med Beløb, som de ellers vilde have opsparet; Kapitalopsamlingen vil derfor formindskes, og den fremtidige Efterspørgsel efter Arbejde følgelig ogsaa formindskes, saa at Lønningsforhøjelsen, selv om den i Øjeblikket skaffede Arbejderen en Fordel, ville medføre en fremtidig Tilbagegang i Efterspørgsel efter Arbejde \propto i Arbejdslønnen. — Men ogsaa her glemmer man, at i samme Grad som de Rige blive fattigere, blive Arbejderne rigere. Nu ville

Arbejderne ganske vist nærmest benytte deres større Indkomster til en Udvidelse af deres Forbrug, og forsaavidt de benytte deres større Indkomster til at skaffe sig bedre og rigeligere Føde, Klæder, Boliger og andre Nødvendighedsartikler, er dette kun ønskeligt, da en kraftig Arbejderstand har den største Betydning for hele Samfundet. Men forøvrigt ville Arbejderne dog ogsaa — omend paa en anden Maade og i et andet Omfang end de Rige — kapitalisere en Del af deres større Indkomster, hvad Statistiken over «Friendly Societies», Sparekasser o. s. v. tilstrækkelig godtgjøre. Og den hele Indvending, at en Lønningsstigning vil medføre en senere Tilbagegang i Efterspørgselen efter Arbejde er ikke støttet paa Erfaringen og er i ethvert Fald ganske betydningsløs. Den eneste Betydning, som den større Efterspørgsel efter Arbejde har for Arbejderne, er jo den, at den bringer Prisen paa Arbejde i Vejret. At opmuntre Arbejderne til ikke at søge Prisen paa Arbejde forhøjet, under det Paaskud at Efterspørgselen da vil tage af, vilde, som Thornton bemærker, være det Samme som at opmuntre dem til at «opofre et Maal til Bedste for et Middel, hvis eneste Fortjeneste bestaar deri, at det fører til det samme Maal».

Saaledes maa det staa fast, at Arbejderkoalitioner ere i Stand til at skaffe Arbejderne Lønningsforhøjelser, — paa Arbejdsherrernes og Konsumenternes Bekostning. Der skaffes Arbejderne en større Del af Nationens Totalindkomst, og Lønningsstigningen bevirker altsaa en mere lige Fordeling af denne Indkomst mellem samtlige Samfundsklasser. At Lønningsforhøjelserne saaledes ere ensbetydende med en forandret Fordeling af Nationalvel-

standen, har Brentano forøvrigt tidligere udtrykkeligt indrømmet uden at afvente Piersons Opfordring.

I de fleste Tilfælde ville, som paavist, Driftsherrerne kunne faa Erstatning for den højere Løn, de maa udrede, i højere Varepriser; men endnu et andet Moment gjør det muligt for Driftsherrerne at finde sig i den højere Løn, de maa betale: med Lønnens Stigning behøver Arbejdets Kostbarhed ligesaa lidt at stige som Produktionen behøver at tage af med Arbejdstidens Forkorten.

Adam Smith lærte herom Følgende: En høj Arbejds-løn forøger og fremsporer den store Mængdes Flid; rigelig Næring forøger Arbejderens Legemskraft, og Haabet om at forbedre sin Stilling og maaske ende sine Dage i Velvære bevæger ham til at anspænde sine Kræfter til det Yderste; derfor finde vi stærkere, virksommere og flittigere Arbejdere i de Lande, hvor Lønnen er høj, end i de Lande, hvor den er lav; ganske vist finde vi Arbejdere, der dovne de tre Dage af Ugen, naar de i de fire tjene nok til at leve af; men det er Undtagelser; tvært imod: Arbejdere, der faa Akkordløn, overarbejde sig let til Skade for deres Sundhed. Og efter at A. Smith hertil har knyttet en Diatribe imod kortsynede Arbejdsgivere, der overanstrengte deres Arbejdere, fremhæver han udtrykkeligt, at det ingenlunde er Reglen, at Arbejderne ere mere dovne i rigelige end i trange Aar: det er ikke meget sandsynligt, at slet nærede Mennesker skulde arbejde bedre end godt nærede, fortrykte bedre end livlige, syge bedre end raske; men Sagen er, at Arbejderne i trange Aar ere mere underdanige og afhængige, saa at Arbejdsgiverne lettere kunne foreskrive dem Betingelserne; derfra skriver den af Smith be-

kæmpede Anskuelse sig, at Arbejderne i rigelige Aar skulde være mere dovne end i trange.

Og hvad Smith her lærte, er senere blevet lært af alle Nationaløkonomer, og Erfaringen har stadfæstet deres Lære. Jærnbaneentreprenørerne og Maskinfabrikanterne Brassey, Fader og Søn, med deres universelle Erfaring, have i alle Verdens Dele fundet, at Arbejdets Kostbarhed ikke stiger med Lønnen; indenfor den samme Nation arbejdes der mere og bedre i de Provinser, hvor Lønnen er høj, end i de, hvor den er lav; og endelig er det blevet godtgjort som Regel, at de samme Arbejdere producere mere, naar de faa høj Løn, end naar de faa lav Løn. Navnlig er dette blevet konstateret i det store Bjergværksdistrikt ved Liège, fra 1830 til 1874. Ligeledes fulgte der med Lønningsstigningen i 1872 i Preussens, Belgiens og Østrigs Bjergværker en større Produktion. I 1872 fulgte en kolossal Merproduktion i alle Forretningsgrene med Lønningsstigninger, uden at denne Merproduktion lader sig forklare ved tekniske Forbedringer eller ved Anvendelsen af en større Mængde Arbejdere. Imod denne Lære staar rigtignok en netop i vor Tid meget levende Anskuelse blandt de højere Klasser. Man ærgrer sig over nogle Arbejderes fordringsfulde Optræden, og fra nogle enkelte individuelle Erfaringer om Arbejdere, der have anvendt deres højere Løn slet, slutter man, at der med Lønningsstigningen følger Dovenskab og Uordenlighed. Medens man paa den ene Side ser og overdriver den skadelige Virkning, Lønningsforhøjelserne have øvet paa nogle Arbejdere, ser man paa den anden Side ikke deres gode Virkninger, f. Ex. Opsparingen af forholdsvis betydelige Summer. Hine Mangler falde jo Enhver i Øjnene, disse Fordele bringer først Statistiken for Dagen.

Her kunde Bastiats «hvad man ser, og hvad man ikke ser» passende anvendes. Hvad her er sagt om Lønningsforhøjelsens Virkning paa Produktionen, gjælder analogt om Forkortelser af Arbejdstiden.

Men ikke enhver Lønningsforhøjelse og ikke enhver Indskrænkning af Arbejdstiden fører til en i Forhold til Forbedringen af Arbejdsbetingelserne staaende Stigning af Produktionen. Grunden er klar.

Hvorfor føre overhovedet Lønningsforhøjelser og Formindskelser af Arbejdstiden til større Arbejdsdygtighed? Fordi høj Løn og kort Arbejdstid gjør det muligt at forøge Arbejdernes fysiske og aandelige Fornødenheder; fordi bedre Næring, omhyggeligere Pleje, større og renere Vederkvægelse forhøjer Arbejdskraften, og fordi Arbejdslysten forøges. Med andre Ord Lønningsforhøjelser og Indskrænkninger af Arbejdstiden føre til større Produktion, fordi de forhøje Arbejderens Levofod: en højere Levofod driver nødvendigvis til større Intensitet i Arbejdet, og gjør den tillige mulig.

Dermed er samtidig sagt, at Lønningsforhøjelser og Forkortelser af Arbejdstiden, der ikke føre til en Forhøjelse af Levofoden, ikke udøve denne Virkning, og Grunden hvorfor de ikke gjøre det, er samtidigt angivet. Bliver den højere Løn og den kortere Arbejdstid anvendt — i Stedet for til Forøgelse og Tilfredsstillelse af Arbejdernes ordnede og regelmæssige Livskrav — til tøjlesløs Fraadsen, saa bliver Arbejdskraften ikke styrket men svækket, Arbejdsglæden ødelagt, og efter en vild gennemsviret Nat gaar Arbejdsmanden med slapt Legeme og mismodigt Sind sent om Morgenen til Arbejde. Derfor bringer en heftig springende Forøgelse af Lønnen eller Forkortelse af Arbejdstiden hverken Arbejderne eller Sam-

fundet nogen Fordel. Arbejderbefolkningens Levefod lader sig nemlig vanskelig forbedre i store Spring; den er jo det Maal, i hvilket Arbejderen har Del i Kulturen, og Arbejderen, der opnaar en større Andel i Kulturen, maa dog først lære at nyde den. Da Arbejdernes Levefod ikke kan holde Skridt med Lønnens Stigning, styrter denne, naar Konjunkturerne gaa ned igjen, tilbage til sit tidligere lave Standpunkt.

Men fordi en Lønningsstigning har større Dovenskab og et yppigere Liv til sin umiddelbare Følge, bør man ikke strax fælde den Dom, at den virker skadeligt. For et stort Antal Arbejdere har enhver Lønningsstigning disse umiddelbare Følger. Ogsaa i de højere Klasser se vi jo ofte, at der med pludselige Formueforøgelser gaar Ødselhed og Lediggang Haand i Haand. Naar en pludselig Forbedring af Kaarene endog i de højere Klasser har denne første Virkning, hvor meget naturligere er dette Fænomen da ikke i Arbejderklasserne, især blandt de ynkeligst stillede Arbejdere med den ringeste Levefod. Men naar Lønningsforhøjelsen og Forkortelsen af Arbejdstiden har varet i længere Tid, vil man se, hvorledes Ødselheden efter sikre psykologiske Love forvandles til en Forhøjelse af Levefoden og giver Plads for en fysisk, aandelig og moralsk Forbedring af Arbejderklassen, der atter fører til en større Produktion. Men kortvarige, for pludselige og voldsomme Lønningsforhøjelser eller Forkortelser af Arbejdstiden virke ikke heldigt.

Det er endvidere en Følge, at Indførelsen af den samme Arbejdsdag eller samme Lønningsats ikke pludseligt hos alle Nationer vil fremkalde de samme Virkninger. Netop fordi det ikke er muligt at forandre Ar-

bejderbefolkningens Levefod i Spring, er Lønnens mulige Højde og Arbejdsdagens mulige Korthed forskjellig efter Nationernes allerede opnaaede Kultur. Ligesom alene høj Løn og kort Arbejdsdag indeholde Muligheden for videre Kulturfremskridt, ere de ogsaa alene mulige hos højt kultiverede Nationer, og «Socialisternes Galskab», at Nationernes Kultur skulde rette sig efter Lønnens Højde og Arbejdsdagens Korthed, synes saaledes ret forstandig. Hvilken Lønningshøjde og hvilken Arbejdsdag, der er den fordelagtigste for Produktionen, er et rent Erfarings-spørgsmaal. Erfaringerne ville til forskjellige Tider svare forskjelligt; men den rolige, sindige, gradvise Forbedring vil altid vise sig at være den varigste og den Produktionen mest fremmende. Forøgelsen af Arbejderbefolkningens Arbejdsdygtighed er saa meget vigtigere, fordi det industrielle Supremati sluttelig vil tilfalde det Folk, hvis Arbejdere yde mest.

Vi have bemærket, at et Lønningsfond af en saadan Natur, at det kunde drage ubønhørlige strenge Grænser for Arbejdslønnens Højde, ikke eksisterer; at det tværtimod er muligt for Arbejderne ved Lønningsstigninger at forøge deres Indkomster paa de øvrige Samfundsklassers Bekostning; og at Fastsættelsen af Lønnen er et rent Magtspørgsmaal. Af den sidste Grund følger, at, hvad Forholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder angaar, ingen Løn i og for sig er retfærdig eller uretfærdig. Alligevel give Betragtningerne over Lønnens og Arbejdstidens Forhold til Produktionen Anledning til Spørgsmaalet, om enhver Lønningsforhøjelse, om enhver Forkortelse af Arbejdstiden kan retfærdiggjøres. — For at besvare dette Spørgsmaal maa vi erindre os, at al økonomisk Virksom-

hed kun er et Middel til et højere Maal: den økonomiske Virksomhed er ikke berettiget, hvor den drives som Selvmaal; men den skal tjene Menneskenes Fornødenheder, og kun forsaavidt er deres Stræben efter Rigdom berettiget, som det materielle Velvære er den nødvendige Forudsætning for den store Mængdes moralske og intellektuelle Velvære. Nu have vi set, at ikke enhver Lønningsstigning, ikke enhver Forkortelse af Arbejdstiden fører til Arbejdernes større fysiske, moralske og intellektuelle Vel og til deres større Andel i Civilisationens Velsignelser. Lønningsforhøjelser og Indskrænkninger af Arbejdstiden, der ikke kunne holde sig, have den modsatte Virkning; kun de, der have en Forhøjelse af Levefoden til Følge, hæve Arbejderklassen og gøre det muligt at hævede den opnaaede Forbedring. Levefoden er altsaa Maalestokken for Bedømmelsen af Lønningsstigningers og Arbejdsforkortelsers Berettigelse. En Lønningsforhøjelse og Arbejdsforkortelse, der fører til Forhøjelse af Arbejderens Levefod, er berettiget, fordi det nederste Samfundslags fysiske, moralske og intellektuelle Velvære derved forøges, og fordi baade dens Andel i Kulturen og dens Arbejdsdygtighed tager til; og ligesom enhver Lønningsnedsættelse eller Forlængelse af Arbejdstiden, der har en Ferringelse af Arbejdernes Levefod til Følge, er højst beklagelig, fordi den trykker den store Mængde ned til et lavere Civilisationstrin og til en ringere Produktionsevne, saaledes er ogsaa enhver Lønningsstigning eller Forkortelse af Arbejdstiden, der ikke fører til Forhøjelsen af Arbejderens Levefod, forkastelig.

Hvorledes de engelske Arbejderforeninger have bestræbt sig for at opnaa saadanne Lønningsforbedringer,

der kunde føre til en Forbedring af Arbejdernes Levefod; hvorledes de fremfor Alt have søgt at forhindre Levefoden i at falde tilbage til et tidligere lavere Standpunkt, og hvad de overhovedet have gjort for at varetage Arbejdernes Interesser, — har Brentano udførligt skildret i sin Bog om «Arbejdsforholdet».